Spirit of Bosnia / Duh Bosne
An International, Interdisciplinary, Bilingual, Online Journal
Međunarodni, interdisciplinarni, dvojezični, online časopis

Ruždi-paša i sarajevski Jevreji

Moric Levi

Neki Jevrejin iz Sarajeva imenom Moše Havijo prešao je u Travniku na islam, lukavošću se uvukao u red derviša i dobio ime derviš-Ahmed. Neukom muslimanskom puku izdavao se za čudotvorca, nadahnuta božjom inspiracijom i narod je u njega vjerovao. Valjda je taj lažni derviš-Ahmed učinio kakav prepad na Jevreje, jer – kako priča veli – ovi su, kada je pethodnik Ruždi-paše stigao u Travnik kao valija Bosne, pozorili pašu na lukave podvige tog lažnog derviša. Novi valija dao je pogubiti pomenutog Mošu Havija, odnosno tog lažnog derviša-Ahmeda. Muslimani grada Travnika bolno su osjetili njegovu smrt, ali se nisu usudili prigovoriti strogoj apovijedi valjinoj.

Kada je nakon dvije godine tj. 1820. ovoga valiju zamijenio na položaju Mehmed Ruždi-paša – ili kraće, kako su ga općenito zvali, Ruždi-paša – muslimani grada Travnika su mu se potužili da je krivicom Jevreja, a po naređenju njegovog prethodnika, pogubljen njihov pobožni i sveti derviš-Ahmed. Ruždi-paši, koji je i sam pripadao ovom redu derviša, taj događaj dobro je došao za njegove opake namjere i, pod izlikom da osveti tu nevino prolivenu krv pobožnog derviša, zatraži od Jevreja grada Sarajeva 500 kesa groša na ime kazne, mimoišavši tako reći prave krivce, tj. Jevreje u Travniku, pošto je njihova opština bila siromašna i malena. Da sprovede tu svoju nakanu, on se lično uputi u Sarajevo, baci u okove pa u zindan (zatvor) hahambašu (vjerskog vođu Jevreja) Mošu Danona i desetoricu jevrejskih prvaka, i izda nalog da se javno pogube na stratištu svi uhapšenici ako mu se u roku od dva dana ne isplati 500 kesa groša. Ta je svota predstavljala u ono vrijeme ogroman imetak, nedokučiv za Jevreje u tadašnje doba. Uzalud su oni molili i preklinjali Ruždi-pašu za milost i nudili mu 5000 groša. Ruždi-paša nije se nikako dao umekšati, te je izdao strogu zapovijest svome dželatu da sutradan, u subotu dne 4. Marhešvana, ranom zorom odrubi glave svoj jedanaestorici uhapšenih Jevreja.

U Sarajevu je u ono doba živio čestiti starina Rafael Levi, saraf-baša (mjenjač novca), ugledan i viđen radi svoje ispravnosti i poštenja među svojim sugrađanima, a naročito među muslimanskim prvacima. Taj dobri starina došao je upravo u zadnji čas na sretnu pomisao da pobudi samilost i zatraži pomoć kod muslimanskih prvaka, a ovi su se, kako se u priči Zeki-efendije opširno opisuje, ganuti njegovim suzama, smilovali nesretnim zatočenicima i dali ovom starini vjeru da će oni sutradan zorom na silu osloboditi utamničene nesretnike. Sutradan, u subotu u zoru, oko tri hiljade muslimana – tako kazuje priča – opsjedoše Ruždi-pašu u njegovom konaku »Begluk«,

uđoše silom u konak, provališe vrata zindana i oslobodiše Jevreje. Valija Ruždi-paša jedva je iznio živu glavu i pobjegao u Travnik. Čim je stigao u Travnik, poče odmah snovati kako bi kaznio buntovnike. Prvo što je učinio bilo je to da je sastavio jednu opširnu prestavku na visoku Portu, u kojoj je prikazao kako su se muslimani grada Sarajeva, pa i ostalo stanovništvo, zavjerili protiv Sultana, te je istu poslao po naročitom kuriru Visokoj Porti u Carigrad. Pored toga skupljao je vojsku da u danom času krene u Sarajevo i kazni buntovnike. Muslimani i Jevreji grada Sarajeva, koji su u strepnji očekivali odmazdu ovog tiranina, nisu ostali skrštenih ruku. I muslimani su sastavili dugu i opširnu prestavku sa 249 potpisa sve od reda viđenih muslimana, u kojoj su ispričali o nasilju i krvološtvu Ruždi-paše.

© 2011 Moric Levi

Ova priča čini jedno poglavlje knjige *Sefardi u Bosnisarajevskog* nadrabina Morica Levija, koje je kasnijeobjavljeno i u *Jevrejskom glasniku* (1969), mjesečnomlistu jevrejske zajednice u Sarajevu.

The preceding text is copyright of the author and/or translator and is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivs 3.0 Unported License.